

Taustamateriaali: Tasa-arvo, naiset ja tytöt ihmisoikeus-, kehitys- ja turvallisuuspolitiikan keskiöön

Lukuaika 6 min

Sukupuolten tasa-arvoa edistävä ulkopoliittika

Ongelma: Suomi korostaa naisten oikeuksia ja sukupuolten tasa-arvoa ulkopoliitikassaan, ja on edistänyt erityisesti vammaisten, sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen sekä muiden haavoittuvassa asemassa olevien naisten oikeuksia. Maalta kuitenkin puuttuu ulkopoliitiikan tasa-arvotyötä ohjaava strategia ja toimintasuunnitelma. Tällöin systemaattinen ja resurssiviisas tasa-arvotyö on haastavaa.

Suomella on tasa-arvotyön edelläkävijämaine, mutta maa ei tällä hetkellä kuulu Feminist Foreign Policy (FFP) -maihin, jotka ovat integroineet tasa-arvon ulkoasianhallintoon. FFP-maat muodostavat kansainvälisen edistykseellisen ulkopoliitiikan verkoston, jonka pöytiin Suomi ei tällä hetkellä pääse mukaan. Feministisen ulkopoliitiikan maiden lista kasvaa, ja niihin kuuluvat jo Saksa, Ranska, Espanja, Luxemburg, Kanada, Meksiko, Chile ja Hollanti ([CFFP](#)). Syyskuussa 2022 maat kokoontuivat Berliiniin feministisen ulkopoliitiikan konferenssiin, johon saapui kuuden maan pääministerit. Suomea ei keskusteluissa mainittu.

Tasa-arvolla on keskeinen merkitys laajan turvallisuuden ja demokratian rakentamisessa. Ei ole sattumaa, että maailman demokraattisimmat ja tasa-arvoisimmat maat ovat myös maailman vakaimpia. Suomi voi osaltaan olla rakentamassa vakautta varmistamalla, että naiset ja tytöt ovat keskeinen osa ihmisoikeus-, kehitys- ja turvallisuuspolitiikkaa. Tasa-arvon toteutumista ulkopoliitikassa tulee systemaattisesti seurata.

Ratkaisu: Kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta (IONK) luovutti tasa-arvoa ja naisten oikeuksia ihmisoikeusperustaisesti ja intersektionaalisesti edistävän ulkopoliitiikan [suositukset](#) (Feminist Foreign Policy, FFP) ulkoministeri Pekka Haavistolle 25.4.2022. Suositusten tavoitteena on tukea ulkopoliitiikan tasa-arvotavoitteiden saavuttamista. Naisjärjestöjen Keskusliitto osallistui suositusten valmisteluun IONK:in sukupuolten tasa-arvo -työryhmässä.

Feministisen ulkopoliitiikan tavoitteena on edistää naisten ja tyttöjen oikeuksia maailmalla systemaattisesti, suunnitellusti ja läpileikkaavasti. Ulkopoliitiikan keskeisten tasa-arvotavoitteiden saavuttamiseksi ulkoministeriön tulisi laatia tasa-arvostrategia, johon sisältyvät tavoitteet, seurantajärjestelmä ja raportointi.

Suosituksissa ehdotetaan myös kokoavan tasa-arvopoliitiikan yksikön perustamista ulkoministeriöön, tasa-arvosta vastaavien yhdyshenkilöiden nimeämistä Suomen edustustoihin ja tasa-arvon ja naisten oikeuksien ottamista suurlähettiläspäivien teemaksi. Ulkoministeriö on toteuttanut kaksi suositusta: tilannut ulkopuolisen selvityksen ulkoasianhallinnon tasa-arvotyöstä ja Naiset, rauha ja turvallisuus 1325 -raportin Afganistanin naisten tilanteesta. Samalla on tärkeää kartoittaa koulutustarpeet ja kasvattaa määrätietoisesti resursseja tasa-arvotyöhön kaikilla ulkoministeriön osastoilla.

Toimenpiteet: Suomi sitoutuu edistämään tasa-arvoa sekä naisten ja tyttöjen oikeuksia maailmalla systemaattisesti

- ottamalla käyttöön ulkoministeriön alaisen kansainvälisten ihmisoikeusasiain neuvottelukunta IONK:n suositteleman sukupuolten tasa-arvoa ja naisten oikeuksia ihmisoikeusperustaisesti ja intersektionaalisesti edistävän ulkopoliitiikan (Feminist Foreign Policy, FFP) ja laatimalla sitä varten strategia, johon sisältyvät tavoitteet, seurantajärjestelmä ja raportointi

- perustamalla ulkoministeriön kokoava tasa-arvopolitiikan yksikkö ja nimeämällä tasa-arvosta vastaavat yhteyshenkilöt Suomen edustustoihin.

Anti-gender-liikkeeseen vastaaminen

Ongelma: [Anti-gender](#) on tasa-arvon ja ihmisoikeuksien kasvava uhka. Liike vaikuttaa myös Suomessa vastustamalla aktiivisesti naisten ja sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen oikeuksia sekä seksuaali- ja lisääntymisterveysoikeuksia. Anti-gender-liikehännän taustalla on laaja joukko populistisia, nationalistisia, uskonnollisia ja äärioikeistolaisia toimijoita. Toimijoilla on maiden rajat ylittävä, strateginen verkosto, joka on hyvin rahoitettu. Liikkeen käyttämä raha Euroopassa on yli nelinkertaistunut 22,2 miljoonasta vuonna 2009 196 miljoonaan (USD) vuonna 2018. Liikehdintää rahoittaa pääsääntöisesti kolme suurta tahoa: Eurooppa, Venäjä ja Yhdysvallat. Liike on vastustanut myös demokratian, ihmisoikeusperustaisen politiikan, ilmastonmuutoksen vastaisen työn ja kestävän kehityksen edistämisen puolesta työskenteleviä. ([Tip of the Iceberg, 2021.](#))

Ratkaisu: Anti-genderin uhkaan vastataan parhaiten tukemalla johdonmukaisesti naisten oikeuksia, seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ja muiden vähemmistöjen oikeuksia. Abortti-, trans- ja seksuaalirikoslainsäädännön uudistukset ovat tärkeitä askeleita naisten oikeuksien vahvistamisessa.

Toimenpiteet: Ihmisoikeuksia ja tasa-arvoa vastustavan anti-gender-liikkeen muodostamaa uhkaan vastataan määrätietoisesti Suomen ulko-, EU- ja sisäpolitiikassa tukemalla johdonmukaisesti naisten oikeuksia, seksuaali- ja lisääntymisterveyttä ja -oikeuksia sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen ja muiden vähemmistöjen oikeuksia.

Ukrainan tilanne ja Naiset, rauha ja turvallisuus 1325-päätöslauselman toimeenpano

Ongelma: Naiset ovat aliedustettuina päätöksenteossa rauhaan ja turvallisuuteen liittyen. Rauhanneuvottelijoista vain 14 % oli naisia vuosina 2015–2019 ja YK:n rauhanturvaoperaatioiden rauhanturvaajista vain 4,8 prosenttia on naisia. Konfliktilla on myös heikentävä vaikutus naisten oikeuksien, kuten koulutuksen ja seksuaali- ja lisääntymisterveyden, toteutumiseen. ([UN Women.](#))

Seksuaaliväkivaltaa on käytetty Ukrainassa systemaattisesti sodankäynnin välineenä, ja seksuaaliväkivalta on myös muuten yleistynyt ukrainalaisessa yhteiskunnassa. Kyse on sotarikoksista ja seksuaalirikoksista, ja Suomen on tuettava kaikin keinoin rikosten dokumentointia, tutkintaa ja tuomitsemista. Seksuaaliväkivallan uhrit tarvitsevat tukea niin terveydenhoidon kuin psykososiaalisen tuen osalta. Erityisen tärkeää on huolehtia väkivaltaa kokeneiden seksuaali- ja lisääntymisterveydestä ja -oikeuksista, mukaan lukien oikeudesta aborttiin.

Ratkaisu: Suomen on tärkeää korostaa naisten roolia rauhanrakentajina ja -neuvottelijoina 1325-päätöslauselman mukaisesti. Naisten tulee olla mukana kaikissa neuvottelupöydissä, joissa päätetään heitä koskevista asioista. Naiset ja tytöt tulee huomioida humanitaarisen avun kohdistamisessa, ja sukupuolinäkökulma tulee valtavirtaistaa kaikkiin kansainvälisiin avustushjelmiin. Kansainvälisen yhteisön on tärkeää monitoroida ihmisoikeustilannetta Ukrainassa naisten ja tyttöjen näkökulmasta sekä tukea kansalaisyhteiskuntaa kaikin keinoin.

Toimenpiteet: Edistetään YK:n 1325 Naiset, rauha ja turvallisuus -päätöslauselman toimeenpanoa konfliktialueilla, esimerkiksi Afganistanissa ja Iranissa, sekä alueellista 1325-toimintaohjelmaa Ukrainan tilanteeseen vastaamiseen.

Naiset ja tytöt kehityspolitiikan päätavoitteeksi

Ongelma: EU:n tasa-arvoa edistävän toimintasuunnitelman tavoite on, että tasa-arvo on joko merkittävä osatavoite tai pääasiallinen tavoite 85 prosentissa kaikista uusista kehitysohjelmissa. Tavoite piti saavuttaa jo vuoteen 2020 mennessä, mutta se on edelleen kaukana. Ulkoministeriön Vastuullisuusraportin ([2022](#)) mukaan vuonna 2021 kehitysyhteistyörahoituksesta 71 prosenttia kohdistui toimille, jotka sisälsivät sukupuolten tasa-arvoa edistäviä tavoitteita. Vuonna 2023 rahoitettavista uusista hankkeista vain noin puolet sisältää sukupuolten tasa-arvoa edistäviä tavoitteita. Vuosina 2015–2017 maksatukset hankkeille, joiden päätavoite tai merkittävä osatavoite oli sukupuolten tasa-arvo, vähentyivät edellisistä vuosista. Kehityspolitiikan tulosraportin ([2022](#)) mukaan vuosien 2019–2021 rahoituspäätöksistä vain 13 prosenttia edisti ensisijaisesti naiset, tytöt ja vammaiset henkilöt -painopistettä.

Ratkaisu: Ulkoministeriön [kehityspolitiikan päätavoitteista](#) yksi on naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien vahvistaminen, erityisesti seksuaali- ja lisääntymisterveys ja -oikeudet. Tavoitteen painoarvoa on vahvistettava. Kuten ylivaalikautisessa kehityspoliittisessa selonteossa ([2021](#)) mainitaan, naisten ja tyttöjen oikeuksien ja aseman vahvistaminen edellyttää Suomelta globaalia vaikuttamistyötä.

Toimenpiteet: Nostetaan naisten ja tyttöjen aseman ja oikeuksien edistäminen kehityspolitiikan päätavoitteeksi.

- Suomi sisällyttää tasa-arvon pää- tai merkittävän sivutavoitteen vähintään 85 prosenttiin kaikista uusista kehitysohjelmissa hallituskauden loppuun mennessä ja kaksinkertaistaa niiden hankkeiden osuuden, joissa tasa-arvo on päätavoitteena.
- Muilta ohjelmilta edellytetään sukupuolivaikutusten arviointia.

Ilmastonmuutoksen sukupuolittuneet vaikutukset

Ongelma: Kaikkialla maailmassa ilmastonmuutos koettelee erityisesti haavoittuvassa asemassa olevia ihmisryhmiä. Naiset ja tytöt ovat erityisessä asemassa, koska suurin osa köyhyysrajan alla elävistä ihmisistä on naisia ja tyttöjä. Pääoman ja taloudellisten resurssien epätasainen jakautuminen sukupuolten välillä johtaa siihen, että naisilla on miehiä heikommat mahdollisuudet varautua ja sopeutua ilmastonmuutokseen. Ilman naisten osallistumismahdollisuuksia ilmastotoimien vaikuttavuus vaarantuu ja ne voivat jopa vahvistaa olemassa olevia epätasa-arvoa tukevia rakenteita. ([VTT 2021.](#))

Suomessa ilmasto- ja energiastrategian sukupuolivaikutusten arvioinnin ([2021](#)) mukaan strategian toimenpiteiden sukupuolivaikutukset jakautuvat epätasaisesti. Energiantuotanto, rakentaminen, liikenne, teollisuus ja metsätalous ovat miesvaltaisia aloja, ja toimenpiteet vaikuttavat suoraan näiden alojen talouteen ja työllisyyteen pääsääntöisesti positiivisesti. Sen sijaan toimenpiteiden vaikutus palvelusektorin naisvaltaisiin aloihin, kuten kuluttajapalveluihin, matkailu- ja ravintolapalveluihin sekä kaupan alaan on negatiivinen.

Ratkaisu: Naisten asema tulee ottaa huomioon ilmastorahoituksessa sen vaikuttavuuden, tehokkuuden ja kestävyysvarmistamiseksi. Ilmastopolitiikalle tulisi tehdä sukupuolinäkökulman valtavirtaistaminen sekä ottaa käyttöön selkeät kriteerit tasa-arvon huomioimiseksi, jotta sukupuolten tasa-arvo ja naisten oikeudet huomioidaan täysimääräisesti ilmastotyössä. Esimerkiksi Ruotsissa rahoituksen yhtenä ehtona on tasa-arvon huomiointi. Ilmastopolitiikkaa tulee arvioida säännöllisesti tasa-arvonäkökulmasta. Suomessa tavoitteeksi tulisi ottaa naisten kouluttautuminen ilmasto- ja energiatoimista hyötyville aloille ja energiaan liittyviin tehtäviin. Naisten osallisuutta ilmastopolitiikassa on lisättävä, mikä voisi johtaa myös suurempiin päästövähennyksiin.

Toimenpiteet: Varmistetaan, että sukupuolittuneet vaikutukset ja tasa-arvo huomioidaan ilmastonmuutoksen ehkäisyssä ja torjunnassa sekä Agenda2030-tavoitteiden toimeenpanossa niin Suomessa kuin maailmalla.

- Valtavirtaistetaan sukupuolinäkökulma kansalliseen ilmasto- ja energiapolitiikkaan.

Yritysvastuulaki ja naisten ihmisoikeudet

Ongelma: Ihmisoikeusloukkaukset yritysten alihankintaketjuissa ovat edelleen arkipäivää. Yrityksillä ei tällä hetkellä ole velvollisuutta selvittää millaisissa oloissa niiden markkinoimat tuotteet ja raaka-aineet on tuotettu. Vastuuttomalla toiminnalla on mahdollista saada jopa kilpailuetua – esimerkiksi tuntemattomista oloista, ihmisoikeuksia polkemalla tai ympäristöä pilaamalla tuotettuja raaka-aineita voi usein ostaa nopeammin ja halvemmalla. Euroopan komissio antoi helmikuussa 2022 [esityksensä](#) EU:n laajuisesta yritysvastuulaista, mutta se sulkisi lain soveltamisalan ulkopuolelle yli 99 prosenttia yrityksistä. ([Finnwatch](#).)

Ratkaisu: Säädetään kunnianhimoinen kansallinen yritysten ihmisoikeus- ja ympäristövastuuta selkeyttävä lainsäädäntö.

Toimenpiteet: Varmistetaan yritysvastuulailla, että suomalaiset yritykset kunnioittavat ihmisoikeuksia kaikkialla maailmassa.

- Edellytetään lailta naisten ja tyttöjen ihmisoikeuksien intersektionaalista huomioimista.

Tuki naisihmisoikeuspuolustajille

Ongelma: Ihmisoikeuksia puolustavat joutuvat yhä useammin vakavaan vaaraan työnsä vuoksi myös Suomen lähialueilla. Ihmisoikeuspuolustajien avunpyynnöt EU:n ihmisoikeuspuolustajien suojelumekanismille ([Protectdefenders.eu](#)) lisääntyivät 23 prosentilla vuonna 2021 edellisvuoteen verrattuna. Kasvu oli ennätyksellisen suuri. ([Ihmisoikeuskeskus](#).)

Ratkaisu: Ulkoministeriö on julkaissut ([2022](#)) päivitettyt ohjeet ulkoasiainhallinnolle ihmisoikeuspuolustajien tukemiseen. Lisäksi hallitus on syyskuussa 2022 käynnistänyt lainsäädäntövalmistelun humanitaarisesta viisumista, jonka avulla ihmisoikeuspuolustaja voisi uhkatilanteessa päästä nopeasti ja joustavasti Suomeen. Hallituksen esitys on suunniteltu annettavaksi eduskunnalle syyskaudella 2023, eli asian käsittely siirtyy tulevalle hallituskaudelle.

Toimenpiteet: Suunnataan tukea naisihmisoikeuspuolustajille.

Seksuaalihäirintä puolustusvoimissa ja kriisinhallinnassa

Ongelma: Moni nainen on kokenut häirintää ja epäasiallista käyttäytymistä Puolustusvoimissa. Viime vuonna Helsingin Sanomat ([29.11.2021](#)) ja Yle ([19.4.2021](#)) uutisoivat häirinnästä ja puuttumattomuuden ja vaikenemisen kulttuurista. Kriisinhallintajoukoissa paljastunutta häirintää Maavoimien aiempi komentaja Petri Hulkko kommentoi Ylelle ([1.10.2021](#)) toteamalla, että ”varsinaisia raiskauksia tai vastaavia ei ole ollut”. Kuitenkin kaikenlaisella seksuaaliväkivallalla voi olla tuhoisia seurauksia.

Palveluksen laadulla on merkitystä myös Puolustusvoimien oman toiminnan kannalta. Asepalveluksen suorittavat naiset ovat erittäin motivoituneita. Kaksi kolmesta naisesta osallistuu johtamiskoulutukseen.

Osuus on paljon suurempi kuin miehillä. Silti henkilöstöstä 18,7 prosenttia ja upseeristosta vain kolme prosenttia on naisia.

Ratkaisu: Jokainen johtotehtävissä oleva on koulutettava tunnistamaan häirintä ja velvoitettava puuttumaan siihen. Tulosten varmistamiseksi seksuaalisen häirinnän vähentäminen tulee ottaa osaksi Puolustusvoimien rahoitusmallia.

Toimenpiteet: Seksuaalihäirintää ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa puolustusvoimissa ja kriisinhallinnassa kitketään tehokkaasti.

- Otetaan seksuaalihäirinnän vähentäminen osaksi Puolustusvoimien tulostavoitteita.

Vapaaehtoisten naisten eteneminen kokonaisturvallisuusallalla

Ongelma: YK:n Naiset, rauha ja turvallisuus -päätöslauselman tavoitteena on, että rauhanturvaajista 15 prosenttia olisi naisia vuoteen 2028 mennessä. Suomi pääsee nyt seitsemään prosenttiin. Asevelvollisuuskomitea esitti 2021 julkaistussa [mietinnössään](#), että naisten osallisuutta maanpuolustuksessa vahvistetaan aktiivisesti. Tämä edellyttää sitä, että kaikki voivat aidosti tuntea olevansa tervetulleita asepalvelukseen. Suomessa on viimeisen sadan vuoden aikana ollut kaksi naista puolustusministerinä. Puolustusvaliokunta on valiokunnista historiallisesti sukupuolen mukaan eriytynein ja miehillä on valiokunnassa edelleen vankka enemmistö. YK:n naisten syrjinnän vastaista yleissopimusta valvova CEDAW-komitea on edellyttänyt Suomea ottamaan käyttöön toimia naisten edustuksen parantamiseksi Puolustusvoimien päätöksenteossa ([2022](#)).

Ratkaisu: Edistetään aktiivisesti naisten pääsyä kokonaisturvallisuusalojen johtotehtäviin. Turvallisuus ei ole kokonaisvaltaista, jos sitä suunnittelemassa ja ylläpitämässä on lähinnä miehiä. Jos turvallisuuspolitiikka nähdään miesten asiana, on vaarana, että tytöt, naiset ja esimerkiksi sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvat suljetaan tiedostamatta ulos.

Toimenpiteet: Vapaaehtoisten naisten etenemistä puolustusvoimien, kriisinhallinnan, rajaturvallisuuden, pelastuspalveluiden, tullin ja muiden kokonaisturvallisuusalojen johtotehtäviin tuetaan strategioin.

- Naisten osuus rauhanturvaajista kasvatetaan 15 prosenttiin ja sotilastarkkailijoista 25 prosenttiin vuoteen 2028 mennessä.
- Edistetään reservissä olevien naisten mahdollisuuksia osallistua sotilaallisen kriisinhallinnan tehtäviin.